

**Kurzus kódja(i): FLM-242.17
MOZ-202
OT-MMK22-282**

Kurzus címe: Bevezetés a műfajtörténetbe / Tömegkultúra: Bevezetés a műfajtörténetbe

Tanár neve: Pápai Zsolt

Kurzus időpontja, helye: kedd 08:30-10:00 34

Kurzus típusa: előadás

Kurzus leírása: A kurzus a *Bevezetés a műfajelméletbe* című kurzus párdarabja, de annál lényegesen könnyebben befogadható. Mindazonáltal nagy felületen érintkezik a műfajelméleti kurzussal, annak egyes állításait új aspektusból világítja meg.

A kurzus legalapvetőbb tömegfilmes műfajokat és azok történeti változatait mutatja be és elemzi, valamint a műfajok lehetséges tipologizálási módjai közül néhányat vesz nagyító alá. A kurzus hangsúlyozottan bevezető jellegű, célja, hogy azok is értsék az elhangzottakat, akik korábban semmilyen teoretikusi formában nem foglalkoztak a filmes műfajokkal, egyúttal szándéka azoknak is újat mondani, akik tájékozottabbak műfajtörténeti vagy műfajelméleti kérdésekben.

A kurzuson – a szűkös keretek és a téma méretei miatt – jobbra amerikai (illetve hollywoodi) filmműfajok kerülnek terítékre. A kötelező filmek is amerikaiak, Jules Dassin *Rififije* (egy amerikai rendező Franciaországban forgatott munkája) és a hazai tömegfilmes műfajokat vizsgáló téma filmjei kivételek mindössze.

Néhány, a filmes alpműveltség részének tekinthető mű ismeretét evidensnek tekintem. A következőket: Welles: *Citizen Kane* (1941), Curtiz: *Casablanca* (1942), Wilder: *Double Indemnity* (1944), Hitchcock: *Rear Window* (1954), Hitchcock: *Psycho* (1960), Penn: *Bonnie and Clyde* (1967), Coppola: *The Godfather* (1972), Lucas: *Star Wars* (1977) és Kershner: *The Empire Strikes Back* (1980), Lynch: *Blue Velvet* (1986), Coen: *Miller's Crossing* (1990), Cameron: *Titanic* (1997). A kötelezőként megadottak mellett ezekkel a filmekkel kapcsolatban is elhangozhatnak kérdések a félévzáró vizsgán.

Témák

1. A filmműfaj(iság) definíciója. A filmműfajok hajnala. A filmműfajok története(i)
2. „Gyenge” és „erős” műfaj: a western példája. A filmműfajok tematikus-ideológiai és formajellemzői
3. A tömegfilm „bázisműfaja”: a melodráma. Műfaj vagy elbeszélőmód? Tragikus románc és melodráma
4. A műfajok rendszere. A „mesélő kvázi-ábrázoló műfajok” története: történelmi, háborús, sport, biopic, stb.
5. „Kifejtett kalandfilmek”. Bűnügyi műfajok: krimi, thriller, gengszterfilm
6. Műfaj és stílus. A film noir határpozíciója. Melodramai és noirszenzibilitás
7. Fantasztikus műfajok: fantasy, sci-fi, horror
8. Az „antiműfajok” (?), és a műfaji revizionizmus története
9. Posztmodern változatok
10. Műfajtudatos filmbefogadás. A műfaji alapú elemzés alapkérdései a gyakorlatban
- 11–12. Kitekintés: a magyar tömegfilm történetének vázlata

Kurzus teljesítésének követelményei: Az órai anyag és a kötelező filmek ismerete szükséges a vizsga sikeres abszolválásához.

Elsajátítandó kompetenciák és módszerek A cél alapismeretek elsajátítása a tömegfilmes alapműfajokról és történeti dinamikáikról.

Kötelező / ajánlott filmek: 1. A filmműfaj(iság) definíciója. A filmműfajok hajnala. A filmműfajok története(i)

Kötelező film:

Porter: *The Great Train Robbery* (kisjátékfilm, 1903)

Griffith: *The Musketeers of Pig Alley* (1912, kisjátékfilm)

Griffith: *The Lonely Villa* (1909, kisjátékfilm)

Porter: *Dream of a Rarebit Fiend* (1906, kisjátékfilm)

Clark: *The Execution of Mary, Queen of Scots* (1895, kisjátékfilm)

Dawley: *Frankenstein* (1910, kisjátékfilm)

Whale: *Frankenstein* (1931)

2. „Gyenge” és „erős” műfaj: a western példája. A filmműfajok tematikus-ideológiai és formajellemzői

Kötelező film:

Ford: *Wagon Master* (1950)

Mann: *Devil's Doorway* (1950)

3. A tömegfilm „bázisműfaja”: a melodráma. Műfaj vagy elbeszélőmód?

Tragikus románc és melodráma

Kötelező film:

Le Roy: *Random Harvest* (1942)

Griffith: *Broken Blossoms* (1919)

4. A műfajok rendszere. A „mesélő kvázi-ábrázoló műfajok” története: történelmi, háborús, sport, biopic, stb.

Kötelező film:

Howard: *Rush* (2013)

Milestone: *All Quiet on the Western Front* (1930)

5. „Kifejtett kalandfilmek”. Bűnügyi műfajok: krimi, thriller, gengszterfilm

Kötelező film:

Wellman: *The Public Enemy* (1932)

Dassin: *Rififi* (1955)

6. Műfaj és stílus. A film noir határpozíciója. Melodramai és noirszenzibilitás

Kötelező film:

Welles: *Touch of Evil* (1958)

Polanski: *Chinatown* (1974)

7. Fantasztikus műfajok: fantasy, sci-fi, horror

Kötelező film:

Tourneur: *Cat People* (1942)

Arnold: *The Incredible Shrinking Man* (1957)

8. Az „antiműfajok” (?), és a műfaji revizionizmus története

Kötelező film:

Wellman: *The Ox-Bow Incident* (1943)

Hellman: *Two-Lane Blacktop* (1971)

9. Posztmodern változatok

Kötelező film:

Tarantino: *Reservoir Dogs* (1990)

Lynch: *Wild at Heart* (1990)

10. Műfajtudatos filmbefogadás. A műfaji alapú elemzés alapkérdései a gyakorlatban

Kötelező film:

Hitchcock: *The Birds* (1963)

Hitchcock: *Vertigo* (1958)

11–12. Kitekintés: a magyar tömegfilm történetének vázlata

Kötelező film:

Rodriguez: *Machita* (1944)

Mészáros: *A holtak nem beszélnek* (1980, tévéfilm)

-
- Ajánlott irodalom:** AUERBACH, Jonathan: A látható sötétség. <http://uj.apertura.hu/2013/nyar/auerbach-a-lathato-sotetseg/>
- BORDE, Raymond – CHAUMETON, Étienne: A film noir meghatározása. In: BALOGH Gyöngyi (ed.): *Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 200–205.
- KIRÁLY Jenő: Frankenstein és Faust. *Filmvilág* (1995) nos. 02–03. pp. 20–25. és 18–23.
- BALOGH Gyöngyi – KIRÁLY Jenő: „Csak egy nap a világ...” *A magyar film műfaj- és stílustörténete 1929–1936*. Budapest, Magyar Filmintézet, 2000. pp. 22–33., 110–120.
- BERKES Ildikó: *A western*. Budapest: Gondolat, 1986.
- BERLINER, Todd: *Hollywood Incoherent – Narration in Seventies Cinema*. Austin: University of Texas Press, 2010. pp. 90–102.
- CAWELTI, John G.: *Chinatown and Generic Transformation in Recent American Films*. In: Grant, Barry Keith (ed.): *Genre Film Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 243–261.
- COHAN, Steven – HARK, Ina Rae (eds.): *The Road Movie Book*. London – New York: Routledge, 1997.
- CORRIGAN, Timothy: *A Cinema without Falls. Movies and Culture after Vietnam*. New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press, 1991. pp. 143–153.;
- ELSAESSER, Thomas: A hang és a téboly történetei. Jegyzetek a családi melodramáról. *Metropolis* (2012) no. 3. pp. 14–35.
- Hahner Péter: Hatlövetű történelem. Western: legendák és tények. *Filmvilág* (2004) no. 5. pp. 30–37.
- JARVIE, Ian C.: A western és a gengszterfilm: néhány mítosz szociológiája. In: JÓZSA Péter (ed.): *Művészetszociológia*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1978. pp. 107–119.
- KAGAN, Norman (2009): *McCabe és Mrs. Miller*. *Metropolis* (2009) no. 2. pp. 42–54.
- KING, Geoff – KRZYWINSKA, Tanya: *Science Fiction Cinema. From Outerspace to Cyberspace*. London – New York: Wallflower, 2000. pp. 1–57.
- KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája II/1. A filmkultúra filozófiája és a filmalkotás szemiotikai esztétikája*. Kaposvár – Budapest: Kaposvári Egyetem Művészeti Kar Mozgóképkultúra Tanszék – Magyar Televízió Zrt., 2010. pp. 33–44., 174–182.
- KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája II/2*. pp. 5–93.
- KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája III/1*. pp. 264–284., 404–422.
- KIRÁLY Jenő: *A film szimbolikája III/2*. pp. 22–41.
- KIRÁLY Jenő: A történelmi film fogalma és típusai. *Filmkultúra* (1985) no. 10. pp. 3–18.
- KIRÁLY Jenő: *A mai film szimbolikája*. Budapest: Eszmélet Alapítvány, 2017. pp. 39–82.

- KIRÁLY Jenő: Apropó western... A magyar kalandfilm problémái. In: KIRÁLY Jenő (ed.): *Film és szórakozás*. Budapest: MOKÉP – MFIFA, 1981. pp. 155–236.
- KIRÁLY Jenő: *Frivol múzsa*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1993. pp. 246–294., 367–381., 611–649., 772–786.
- KIRÁLY Jenő: *Karády mítosza és mágiája*. Budapest: Háttér Lap- és Könyvkiadó, 1989.
- KIRÁLY Jenő: *Mágikus mozi. Műfajok, mítoszok, archetípusok a filmkultúrában*. Budapest: Korona, 1998. pp. 23–84., 259–271.
- KIRÁLY Jenő: *Mozifolklór és kameratöltőtoll. A populáris filmkultúra elméletéhez*. Filmművészeti Könyvtár 72. Budapest: MFIFA, 1983. pp. 139–299.
- KLINGER, Barbara: „Cinema/Ideology/Criticism”. Revisited: the Progressive Genre. In: Keith, Barry Keith (ed.): *Film Genre Reader III*. Austin: University of Texas Press, 2003. pp. 75–91.
- LADERMAN, David: *Driving Visions. Exploring the Road Movie*. Austin: University of Texas Press, 2002.
- MASON, Fran: *American Gangster Cinema. From Little Caesar to Pulp Fiction*. London – New York: Palgrave Macmillan, 2002.
- MERCER, John – SHINGLER, Martin: *Melodrama. Genre, Style, Sensibility*. London – New York: Wallflower, 2004.
- MULLER, Eddie: Sötét város. A film noir elveszett világa. *Filmvilág* (2000) no. 8. 28–32., (2000) no. 9. pp. 40–44.
- NEALE, Steve: Műfajkérdések. In: NAGY Zsolt (ed.): *Tarantino előtt 1. Tömegfilm a nyolcvanas években*. Budapest: Új Mandátum, 2000. pp. 12–44.
- PÁPAI Zsolt – VARGA Balázs: Hollywoodon innen és túl. *Metropolis* (2010) no. 1. pp. 8–22.
- PÁPAI Zsolt: *El nem csókolt csókok. Magyar film noir és melodráma 1*. Budapest: MMA Kiadó, 2024. pp. 29–50., pp. 52–61., pp. 68–95., pp. 125–129.
- PÁPAI Zsolt: *Fény és árnyék. Magyar film noir és melodráma 2*. Budapest: MMA Kiadó, 2024. pp. 18–25., pp. 64–72., pp. 205–209.
- PÁPAI Zsolt: Hollywoodi Reneszánsz. Formatörténet és európai hatáskapcsolatok a hatvanas–hetvenes években. Budapest: Gondolat, 2020. pp. 129–212.
- PÁPAI Zsolt: Törpe cézárok. Elfeledett klasszikus gengszterfilmek. *Filmvilág* (2012) no. 10. pp. 16–20.
- PROPP, Vlagyimir Jakovlevics: *A mese morfológiája*. Budapest: Osiris – Századvég, 1995.
- RUBIN, Martin: Thrillerek. Kritikai áttekintés. *Metropolis* (2007) no. 3. pp. 10–28.
- SCHRADER, Paul: Piszkos világszínpad. *Filmvilág* (2001) no. 4. pp. 40–43.
- Science fiction. *Metropolis* (2003) no. 2.
- SHATZ, Thomas: *Hollywood Genres. Formulas, Filmmaking, and the Studio System*. New York: McGraw-Hill, 1981. pp. 36–41.
- STEVENS, Brad: *Monte Hellman. His Life and Films*. Jefferson, North Carolina – London: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2003. pp. 78–90.;
- SZALAY Károly: *A geg nyomában*. Budapest: Magvető, 1972. pp. 169–218.
- TELOTTE, J.P.: A *Metropolis* csábító szövege. *Metropolis* (2006) no. 4. pp. 82–91.
- TELOTTE, J.P.: *Dreams of Darkness. Fantasy and the Films of Val Lewton*. Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1985. pp. 1–58.
- THOMPSON, Kristin – BORDWELL, David: *A film története*. Budapest: Palatinus, 2007.
- Truffaut–Hitchcock*. Budapest: Magyar Filmintézet–Pelikán Kiadó, 1996.
- WARSHOW, Robert: A gengszter mint tragikus hős. In: BALOGH Gyöngyi (ed.):

Kommunikációelméleti szöveggyűjtemény III. Budapest: Tankönyvkiadó, 1979. pp. 175–180.

WILLIAMS, Linda: Melodrama Revisited. In: BROWNE, Rick (ed.): *Refiguring American Film Genres: History and Theory*. Berkeley: University of California Press, 1998. pp. 42–88.

WRIGHT, Will: A hatlövetű és a társadalom. In: BERKES Ildikó (ed.): *A western. Antológia*. Budapest: MFIFA, 1981. pp. 20–51.
